

FERNANDO MOLERES

El dia que vàrem perdre el paradís

Esforç, sacrifici, risc o aventura són conceptes que es dedueixen de l'exposició 'Les cultures del treball' que el Centre de Cultura Contemporània de Barcelona presenta fins el 17 de setembre. Un itinerari que recorre els dos darrers segles d'activitat laboral.

Al davant nostre, una poma. Lluenta, perfecta, projectada en blanc i negre, sense estridències ni contrastos. És la poma prohibida, bíblica, per la qual l'home va ser expulsat del paradís i que ara ens recorda que penetrem en el món del treball, que som en aquest univers de l'esforç i del sacrifici per causa seva o per la seva simple presència. La poma és la raó de ser de *Les cultures del treball*; de fet hi dona accés. Es fon

i alterna, en un muntatge audiovisual, amb les mans, que no són sinó les eines humanes per excel·lència. Mans fotogèniques, treballades i treballadores, transmissores de creació, castigades i signades per Gisèle Freund, Lewis Hine, Dorothea Lange, Pedro Madueño, Tina Modotti o Sebastião Salgado i més. D'entrada, es tracta del treball entès des de la tradició judeo-cristiana: "Et guanyaràs el pa amb la suor del teu front".

Les cultures del treball, comissariada per Josep Ramoneda juntament amb Oriol Pibernat i Isabella Pace (comissaris adjunts), amb guió original de Fermín Bouza i Carmen Pena, no pretén fer un repàs de la història laboral ni de les transformacions ocorregudes al llarg dels segles, sinó il·lustrar com el treball, des de fa dos-cents anys, ha actuat de catalitzador social i ha esdevingut un element determinant en la vida de l'home. També

'Desballestament de vaixells', Chittagong, Bangla Desh. La mostra del Centre de Cultura Contemporània de Barcelona *Les cultures del treball* s'acompanya de nombroses fotografies.

'En busca de la tierra prometida', 1993. El treball, des de fa dos-cents anys, ha actuat de catalitzador social.

vol reflexionar sobre el futur de l'univers laboral que, malgrat la pèrdua de la unitat espacio-temporal, s'integra sense remei en la teranyina de l'economia global. Segons que ha declarat Josep Ramoneda, "*Les cultures del treball* posa de manifest que el treball, des

de la Segona Revolució Industrial, ha estat un generador de cultura quant a organització social, quant a creació d'un simbolisme que es plasma en l'exposició a través de creacions artístiques (fotografia, escultura i cinema) i quant a transformació de mentalitats. Tot arti-

INTERNATIONAL LABOUR ORGANIZATION / P. LARSEN

'Cours de mécanique automobile dans un centre de formation professionnelle au Kenya'. El treball ha estat un generador de cultura quant a creació d'un simbolisme.

culat sempre al voltant de la figura del treballador".

Coproduïda pel CCCB, conjuntament amb Mission 2000 en France, l'Association Forbach 2000 i la Cité des Sciences et de l'Industrie de la Villette de París, *Les cultures del treball* s'obre simultàniament a Barcelona i a Forbach (1 de juny - 1 de novembre), i més tard, entre el febrer i l'agost del 2001, anirà a París. Es tracta d'un recorregut temàtic i reflexiu; d'una exposició d'idees que, si bé d'una banda projecta una mirada retrospectiva a un passat recent, d'una altra, gràcies a la prospecció d'un futur més o menys pròxim, realitzada a partir de dades econòmiques i socials, permet d'especular sobre la possibilitat d'una "eutopia" en la qual l'home tancaria el cercle obert quan sucumbí a la temptació de mossegar la fruita prohibida, i aconseguiria finalment d'emancipar-se del treball com a necessitat i com a "càstig".

Una vegada més, l'exposició porta la marca que el Centre de Cultura Contemporània de Barcelona va establir el 1995 amb *El Dublín de James Joyce. Les cultures del tre-*

ball escenifica idees i reflexions; hi introdueix objectes diversos i no s'està d'alternar-los amb peces cabdals de l'art contemporani, com són les fotografies de Rodtxenko, Robert Doisneau, Lewis Hine, Dorothea Lange, Gisèle Freund, Sebastião Salgado i un llarg etcètera; o alguna escultura irònica de Joan Brossa, alguna peça de Susana Solano o un gest rude i contundent d'Eduardo Chillida. Tampoc no podem oblidar la notable presència de muntatges audiovisuals produïts des del CCCB, exceptuant-ne un de Mariona Omedes, en què vuit monitors mostren la vida de set treballadors i un parat de països diferents, però d'un mateix fus horari, GMT + 1 hora.

Fet i fet, l'espectador assisteix a un recorregut entre erudit i divulgatiu que recupera la memòria de la industrialització i dels grans moviments migratoris, una època en què una societat secularment sedentaritzada es desplaçava en massa cap als centres de producció, en què l'ordre i la disciplina de treball a partir de la concentració dels processos industrials i d'un tractament paternalista del patró esdevenien essencials en un rendiment productiu satisfactori; en què, posteriorment també, el taylorisme i el fordisme havien de racionalitzar la producció mitjançant, entre més coses, el treball en cadenes de muntatge. I la burocratització i el desenvolupament del sistema administratiu, que comportaren l'aparició dels anomenats "colls blancs"; o les utopies emergents a la llum de les teories capaces de superar els constryiments imposats des de la patronal, i les respostes contundents del maig del 68 parisenc, o fins i tot l'enumeració, sota una trama de bastides de tub modular, de les condicions de treball, de l'explotació i de la presència de la dona menystinguda, però aprofitada, en l'àmbit laboral.

Fora del temps, lluny de l'espai. No obstant això, si en algun punt els comissaris de la mostra han fet un gest agosarat, ha estat en el tractament d'una cultura del treball futura, d'un futur pròxim cada dia més present. De sobte, l'expo-

'Canones de l'empresa Artèxtil', 1952. L'espectador assisteix a un recorregut entre erudit i divulgatiu que recupera la memòria de la industrialització.

sició s'aventura per passadissos laberíntics, a imatge i semblança de les xarxes comunicacionals d'un món globalitzat. Sembla que el visitant es deixi portar per aquesta munió de passatges estrets, de rutes d'accés informàtic en un ambient d'inquietud i de prospecció virtual. Llavors apareixen missatges breus, nominals ("treball voluntari", per exemple), projectats i fugissers, i juntament amb aquests missatges hom penetra en un món volàtil en què finalment les unitats de temps i d'espai han quedat abolides, com també els signes d'identitat que ha creat l'activitat laboral al llarg de segles. Ara, el treball no es mesura en jornades ni té un emplaçament concret; en tot cas, es barreja amb l'oci, busca l'activitat variada i diversa més que no una especialització

miop. Emergeixen noves fórmules flexibles aparentment alliberadores en què el treball ja no estructura la quotidianitat, sinó que dialoga amb el temps de lleure. Al capdavant, "s'ha treballat massa al món", ja declarava els anys 30 Bertrand Russell. I així s'acaba la mostra.

Però, abans d'eixir, un robot amable, seductor, ofereix una poma al visitant. I hi tornem a caure. Fem ara el darrer gest, el definitiu. L'acceptem, la mosseguem, degustem la dolçor del pecat original, tot esperant-ne els efectes fatals i cavil·lant sobre els mil i un significat d'aquesta llicència irònica. I ens adonem que l'home és el gran reincident. Pecar és una gran lliçó d'humanitat; si més no, un tast sublim.

Eliseu T. Climent